

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка

Факультет психології та історії
Кафедра філософії та соціальних наук

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
завідувач кафедри

д.ф.н., проф. Харченко Ю. В.

«28» серпня 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історія та методологія географічної науки

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Галузь знань: А Освіта

(шифр, назва галузі)

Спеціальність: А4.07 Середня освіта (Географія)

(шифр і назва спеціальності)

Освітня програма Середня освіта (Географія) та краєзнавчо-туристична робота

(назва)

Форма навчання денна, заочна

(денна, заочна.)

2025– 2026 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни “Історія та методологія географічної науки” розроблена на основі освітньо-професійної програми “Середня освіта (Географія) та краєзнавчо-туристична робота” навчального плану підготовки здобувачів вищої освіти освітнього ступеня “магістр” за спеціальністю А4.07. Середня освіта (Географія)

Розробники: Маслова Наталія Миколаївна, доцент, доцент кафедри філософії та соціальних наук, кандидат географічних наук, доцент

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні кафедри філософії та соціальних наук

Протокол від «28» серпня 2025 року № 1

Завідувач кафедри філософії та соціальних наук

(підпис)

Харченко Ю. В.
(прізвище та ініціали)

Робоча програма навчальної дисципліни “Історія та методологія географічної науки” для студентів спеціальності А4.07 Середня освіта (Географія) за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти. – ЦДПУ імені В. Винниченка, 2025. – 24 с.

© Маслова Н. М., 2025 рік
© ЦДПУ імені В. Винниченка,
2025 рік

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1.1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни		
		денна форма навчання	заочна форма навчання	
Кількість кредитів – 4,0	Галузь знань <u>A Освіта</u> (шифр і назва)	Нормативна/ за вибором		
Індивідуальне навчально-дослідне завдання _____ (назва)	Спеціальність: <u>A4.07 Середня освіта (Географія)</u> (шифр і назва)	Рік підготовки		
		1-й	1-й	
Загальна кількість годин – 120		Семестр		
		1-й	1-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 3	Освітня програма: <u>Середня освіта (Географія) та краєзнавчо-туристична робота</u> (шифр і назва)	24 год.	6 год.	
		Практичні, семінарські		
		24 год.	6 год.	
		Рівень вищої освіти: другий (магістерський)	Лабораторні	
			- год.	год.
			Самостійна робота	
			72 год.	108 год.
			Індивідуальні завдання:	
			- год.	
			Вид контролю:	
екзамен	екзамен			

1.2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: полягає у ознайомленні студентів із періодизацією та особливостями історичного розвитку географічної науки, її теоретичним та методологічним арсеналом; формуванні світоглядних географічних знань з усвідомленням системної просторово-часової специфіки матеріальних та ідеальних об'єктів географічної оболонки; виховання географічної культури, акцентованої на глобальне та регіональне причинно-наслідкове розуміння процесів, які відбувалися в географічній науці на різних етапах її розвитку та відбуваються нині.

Завдання:

- ознайомлення з рівнями та ступенями-етапами розвитку географічної науки, формування знань про часові та змістовні рівні розвитку географії;
- формування уявлень про особливості розвитку географії в класичний,

- некласичний та постнекласичний етапи розвитку науки;
- формування знань про особливості історії розвитку географічної науки в античні часи, епоху Середньовіччя та Великих географічних відкриттів, в Новий та Новітній часи;
 - формувати загальне уявлення про історію розвитку географії в Україні;
 - ознайомлення з методологічними рівнями в географії, об'єктом, предметом, структурою географічної науки, її зв'язками з іншими науками;
 - узагальнення та систематизація знань понятійно-термінологічного апарату географічної науки;
 - ознайомлення з традиційними і сучасними методами географічних досліджень;
 - формування знань теоретичних основ географічної науки, ознайомлення з основними парадигмами, теоріями та гіпотезами в географії, географічними законами та закономірностями.

У результаті вивчення навчальної дисципліни у студента мають бути сформовані такі *компетентності*:

Інтегральна: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі або проблеми в галузі середньої (у т.ч. профільної) освіти (за предметною спеціальністю «Географія»), передвищої та вищої освіти, що передбачає застосування концептуальних методів освітніх наук, географічної науки, здійснення інновацій та/або проведення педагогічних досліджень за умови комплексності та невизначеності умов організації освітнього процесу.

загальні	фахові
<ul style="list-style-type: none"> • ЗК1. Здатність набувати спеціалізовані концептуальні знання у процесі навчання та/або професійної діяльності на рівні новітніх досягнень, які є основою для оригінального мислення та інноваційної діяльності. • ЗК2. Здатність до абстрактного та критичного мислення, аналізу та синтезу; здатність виявляти та вирішувати проблеми у сфері професійної діяльності, бути критичним і самокритичним. 	<ul style="list-style-type: none"> • ФК1. Здатність усвідомлювати та інтегрувати концептуальні природничо-географічні, суспільно-географічні, картографічні, психолого-педагогічні, краєзнавчо-туристичні знання та навички, орієнтуватися у світовому й національному географічному освітньо-науковому просторі з метою розширення й актуалізації географічних і психолого-педагогічних знань. • ФК4. Здатність до поглиблення знань і вдосконалення предметної області природничої, антропогенної, суспільної географії, картографії та геоінформаційних технологій, методики навчання географії, організації краєзнавчо-туристичної діяльності, що включають новітні наукові здобутки у сфері професійної педагогічної діяльності, є основою для оригінального мислення, проведення досліджень та критичного осмислення професійних проблем. • ФК5. Здатність пояснювати особливості розвитку географічної науки на різних часових та змістовних рівнях, етапах; встановлювати закономірності розвитку географії; застосовувати різні методи географічних досліджень відповідно до основних парадигм в географії; розкривати прояви географічних законів і закономірностей. • ФК12. Здатність до здобуття спеціалізованих умінь та навичок вирішення проблем сучасної географічної науки, педагогіки, психології,

методики навчання географії, організації краєзнавчо-туристичної роботи, які необхідні для проведення наукових досліджень, провадження інноваційної наукової та педагогічної діяльності.

- **ФК17.** Здатність формувати в учнів/студентів культуру академічної доброчесності та дотримуватися її принципів у професійній діяльності вчителя/викладача географії.

1.3. Очікувані програмні результати навчання:

Знання і розуміння

- **ПРН1.** Розуміє концептуальні засади та основні теоретикометодологічні проблеми природничої, антропогенної, суспільної географії, картографії та геоінформаційних технологій, методики навчання географії в старшій (профільній) та вищій школі на рівні новітніх наукових здобутків.
- **ПРН2.** *Знає та застосовує* поняттєво-концептуальний апарат географії, теоретичні й емпіричні досягнення психології, педагогіки та методики навчання географії, що дозволяє пов'язувати й порівнювати різні погляди на проблемні питання сучасної географії та освітнього процесу з географії, організовувати дослідницьку роботу.
- **ПРН3.** *Пояснює* особливості розвитку географічної науки на різних часових та змістовних рівнях, етапах; *встановлює* закономірності розвитку географії; *застосовує* різні методи географічних досліджень відповідно до основних парадигм в географії; *розкриває* прояви географічних законів і закономірностей.

Уміння/навички

- **ПРН8.** *Обирає* шляхи розв'язання практичних задач у професійній діяльності з методики профільного навчання географії та позанавчальної роботи географічного, краєзнавчого, туристського спрямування, *творчо застосовує методи* формування ключових і предметних географічних компетентностей здобувачів у закладах освіти різного типу.
- **ПРН10.** *Обирає* форми та методи організації освітнього процесу з орієнтацією на світовий і національний рівень, *володіє* вміннями працювати в глобальному інформаційному середовищі за фахом, підбирати спеціальну літературу та картографічні твори.
- **ПРН11.** *Демонструє* володіння спеціалізованими уміннями та навичками розв'язання проблем сучасної географічної науки, педагогіки, методики навчання географії, які є необхідними для проведення наукових досліджень, провадження інноваційної наукової та педагогічної діяльності.
- **ПРН12.** *Здійснює* відбір, аналіз, представлення і поширення географічної інформації, використовуючи різноманітні письмові, усні та візуальні засоби, картографічні методи, інформаційно-комунікаційні технології.
- **ПРН15.** *Визначає* зміст навчання географії та послідовність його опрацювання з урахуванням вимог державного стандарту освіти, освітніх програм, навчальних програм, попередніх результатів навчання учнів і студентів, їх освітніх потреб; використовує сучасні та ефективні методики і технології навчання, виховання і розвитку учнів й студентів; розвиває у них критичне мислення.

Комунікація

- **ПРН19.** *Демонструє* дотримання культури академічної доброчесності у власній діяльності та вміння формувати її в учнів/студентів.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ 1. Історія розвитку географічної науки

Тема 1. Загальні особливості розвитку географічної науки. Історична географія та історія географії. Історична періодизація та періодизація розвитку географічної науки. Формацийний і цивілізаційний підходи до

періодизації історії географії. Періодизація історії географії за Ю. Саушкіним та А. Ісаченком (антична середземноморська цивілізація; середньовіччя; епоха раннього капіталістичного розвитку — XV–XVI ст.; епоха зростання капіталістичної мануфактурної промисловості і торгівлі — XVII–XVIII ст.; епоха розвитку великої капіталістичної промисловості — XIX ст.; епоха імперіалізму — 1870–1917 рр.; епоха від Жовтневої революції до кінця другої світової війни — 1917–1945 рр.; сучасний період — з 1945 р.) як приклад формаційного підходу. Періодизація історії землезнавства за І. Черваньовим і В. Боковим (етап донаукових уявлень — до VII–VI ст. до Хр.; етап натурфілософських уявлень — ранньоантичний час — епоха Відродження в Європі; Відродження — початок XVI – середина XVIII ст.; новий час — середина XVIII – кінець XIX ст.; новітній час — перша половина XX ст.; космічна ера). Періодизація географічної науки за П. Джеймсом і Дж. Мартіном: класичний період (від давніх греків до кінця XVIII ст.); новий (від початку XIX ст. до 60-х років XX ст.); новітній (від 60-х років XX ст.). Періодизація історії української географії. Періодизація історії української географії за С. Рудницьким (старі часи — до XVIII ст.; нові часи — після XVIII ст.); Я. Жупанським (стародавні часи; період Київської Русі; середньовічний період — до кінця XVII ст.; новий час — до початку XX ст.; новітній час); М. Пістуном (стихійно-описовий — від античних часів до середини XVII ст.; цілеспрямовано-описовий — середина XVII – XIX ст.; власне науково-географічний — кінець XIX – початок XX ст. — до сьогоднішнього дня); за О. Шаблієм (класичний — від стародавніх часів до кінця XVII ст.; новий — XVIII – перша половина XIX ст.; новітній — від другої половини XIX ст.). Сучасна періодизація науки на класичний, неklasичний і постнеklasичний періоди. Джерельна база вивчення "Історії географії" (фахові писемні джерела, писемні джерела із суміжних з географією наук, інші писемні джерела). Рівні та ступені-етапи розвитку географії. Часові рівні розвитку географії. Змістовні рівні розвитку географічної науки (рівень емпіричних досліджень, рівень просторових відкриттів, рівень виявлення закономірностей та теоретичних відкриттів, рівень структурної організації науки). Рівні методологічного знання та їх прояв у географічному контексті. Загальні особливості класичного, неklasичного та постнеklasичного етапів розвитку географічної науки. Дослідницькі підходи в географії та їх зміна на різних етапах розвитку географії. Специфіка постнеklasичного етапу розвитку географії.

Тема 2. Географія в античні часи. Підгрунтя античної географії. Початок нагромадження географічних знань і уявлень на ранніх етапах суспільного розвитку. Історичні корені давньогрецької натурфілософії. Головні географічні досягнення стародавнього світу. Антична географія: змістові періоди та напрями (періоди натурфілософії та дослідного пізнання, країнознавчий і землезнавчий напрями в античній географії). Внесок античних географів у розвиток географічної науки. Йонійська (мілетська) і елейська (піфагорійська) школи. Географічні уявлення епохи еллінізму. Ератосфен. Розвиток географічних знань в епоху Стародавнього Риму. Географічні праці Страбона і К. Птолемея. Вплив античної географії на розвиток географії в Європі у середні віки та в епоху Відродження. Географічні відкриття у найдавніші часи на території Китаю.

Тема 3. Географія в епоху Середньовіччя. Епоха середньовіччя, загальні риси розвитку та регіональні особливості. Занепад та досягнення географічної науки в середньовічній Європі. Географія у християнській Європі і скандинавських країнах. Специфіка географії мусульманського світу (арабська географія) в епоху Середньовіччя. Географія в Китаї в епоху Середньовіччя.

Тема 4. Географія в Епоху Великих географічних відкриттів. Епоха Великих географічних відкриттів. Передумови та фактори Великих географічних відкриттів. Політичні та економічні наслідки Великих географічних відкриттів. Особливості і відкриття першого столітнього періоду Великих географічних відкриттів. Особливості і відкриття другого столітнього періоду Великих географічних відкриттів.

Тема 5. Географічна наука в Новий час. Загальні і регіональні риси, територіальний поділ світу і світова торгівля в Новий час. Географія Нового періоду, географічні досягнення, відкриття та проблеми. Географія у XVIII ст. Проблеми та їх вирішення у мореплаванні та картографії. Географічні відкриття Джеймса Кука. Видатні узагальнюючі роботи в географії у XVII – XVIII ст. Річард Хаклюйт та найбільш відомі компендіуми. Роль „Загальної географії” Б. Вареніуса у розвитку географічної науки. Значення наукової творчості Олександра Гумбольдта і Карла Ріттера у розвитку географії. О. Гумбольдт - основоположник сучасної природничої географії, К. Ріттер - основоположник суспільної географії. Географія у XIX–XX ст. Фактори розвитку географічної науки та центри формування географічної науки. Німецька школа географії Нового періоду. Внесок у розвиток географічної науки Фрідріха Ратцеля, Альфреда Геттнера, Отто Шлютера. Нова географія у Франції до сер. XIX ст. Нова географія в Англії до середини XX ст. Внесок у розвиток географії М. Соммервілла, Х. Маккіндера, Дж. Чізхолма, Х. Мілла. Географія Нового періоду у США. Базисні географічні дослідження як передумова розвитку географії нового періоду у США. Видатні географи США до першої світової війни. Теоретичні ідеї та напрями в географії США в період від Першої світової війни до середини XX ст. Прикладна географія в США в Новий період. Передумови розвитку прикладної географії в США. Напрями прикладної географії в США. Специфіка географічних ідей та наукові здобутки видатних географів США у 20-му столітті (Р. Хартшорн, Ф. Шеффер, У. Айзерд, У. Бунге, Д. Харвей). Геополітичні концепції в працях К. Гаусгофера. Штандортні ідеї А. Льоша. Теорія "центральної місць" В. Кристаллера. Географія Нового періоду в Росії. Базисні досягнення російської географії. Головні напрями в російській географії в першій половині XIX ст. Наукові здобутки І.К. Кирилова, В. Татіщева, М.В. Ломоносова. Районологічний та еколого-географічний напрями в розвитку російської географії на початку 19 століття. Російські фундаментальні географічні школи загальноосвітнього значення (школи П. П. Семенова-Тян-Шанського, О. І. Восейкова, В. В. Докучаєва, Д. М. Анучіна). Напрями та сутність географії в Росії - Радянському Союзі в першій половині 20-го століття. Визначні географи кожного з наукових напрямів.

Тема 6. Особливості розвитку географічної науки в Новітній період. Напрямки розвитку географії в Новітній час. "Кількісна революція" 1950-60 років та формалізація географічного пізнання. Концепція "теоретичної

географії" (В. Бунге). Позитивізм, соціальна фізика - методологічна основа теоретичної географії. Топологія, теорія графів, теорія груп - математичний апарат "теоретичної географії" (В. Бунге). Теорія переміщень, теорія центральних місць, теорія міграцій, теорія просторових взаємозв'язків, теорія зміщень як формалізовані розрахунки просторових зв'язків. Модельна і системна парадигми в географії. Позитивізм, логічний позитивізм, теоретизм - методологічна основа модельної і системної парадигм. Модельна парадигма (П. Хаггет, Р.Дж. Чорлі) та її значення у системі методів сучасної географії. Системна парадигма (Д. Гарвей) та її місце у географічному пізнанні. Радикальна географія. Загострення економічної, політичної та екологічної кризи в 1970-х роках, теоретична неспроможність економічної і соціальної географії - об'єктивні причини виникнення радикальної географії (Р. Піт, В. Бунге, Д. Гарвей, Д. Массей, Д. Слейтер). Вульгарний матеріалізм і анархізм - методологічна база радикальної географії. Критика представниками радикальної географії теорій класичної географії та "кількісної революції". Еклектицизм і радикалізм поглядів. Огляд статей журналу "Антипод" (США), Бігевіористична та гуманістична географія. Теорія ухвалення рішень (Х.Саймон) методична основа географії поведінки (Г. Уайт, Кейтс, Гоулд, А. Пред, А. Баттімер, Д. Уолперт, Т. Хегерstrandт). Методи бігевіористичних досліджень (ментальні карти, матриця поведінки тощо). Географія культури. Екзистенціалізм, феноменологізм як методологічна основа географії культури (К. Зауер). Критичний аналіз сучасного стану географії: здобутки, втрати, перспективи. Якісні зміни у розвитку географії у повоєнний період. Особливості розвитку сучасних природничо-географічних та суспільно-географічних наук в новітній період. Географічні центри географії Радянського Союзу та пострадянського простору. Розвиток географічної науки в Україні в Новітній період. Організаційна структура української географії. Галузеві і комплексні фізико-географічні дослідження. Особливості розвитку суспільної географії в Україні.

Розділ 2. Теорія та методологія географічної науки

Тема 1. Методологічні рівні географічної науки. Об'єктно-предметна суть та структура та географічної науки. Методологія науки загалом та методологічна база географії. Методологічні рівні географії: світоглядно-філософський, загальнонауковий, конкретно-науковий та рівень окремих методик і технік досліджень в географії. Сутність філософського методологічного рівня в географії. Матеріалістична діалектика як філософська основа географічної науки. Принципи досліджень та концепції в географії, що виникли на основі філософського методологічного рівня. Сутність загальнонаукового методологічного рівня в в географії. Загальнонаукові принципи і форми дослідження у географії. Парадигми в географії, що виникли на рівні загальнонаукової методології. Конкретнонаукова методологія в географії. Рівень окремих методик і технік досліджень в географії. Польові та камеральні дослідження в географії. Методологічні принципи в географії.

Об'єкт, предмет дослідження в географії. Загальні риси місця географії в системі наук. Зв'язки географії з іншими галузями наук. Сучасна структура географії та її закономірні зміни. Диференціація та інтеграція в географічній науці. Понятійно-термінологічний апарат географії: тенденції змін, проблеми, фізико-географічна та суспільно-географічна специфіка. Проблеми сталого розвитку та прогнозування в географії. Глобальні географічні проблеми сьогодення, їх загальні особливості та прояв в Україні. Участь географів у їх вирішенні. Географія і практика. Регіональні географічні проблеми території України: особливості та шляхи їх вирішення.

Тема 2. Методи досліджень в географії. Традиційні та сучасні методи географічного пізнання. Моделі опису та пояснення в географії. Нові методи географічних спостережень. Аерометоди в географії. Аерокосмічне землезнавство. Геоінформаційні системи. Моніторинг в географії. Моделювання в географії. Картоїди та анаморфози.

Тема 3. Теорії та парадигми в географічній науці. Теорія та методологія в науці. Теорія географії та теоретична географія. Поняття про метатеорію в географії. Теорії, гіпотези, концепції в географії. Поняття «парадигма». Парадигми в географії. Класичні парадигми в географії: хорологічна, просторово-часова, геокомпонентна, геосферна. Некласичні парадигми в географії: геокомплексна, геосистемна, геоструктурна, синергетична. Сучасні парадигми в географії: парадигма сталого розвитку, ноосферно-екологічна парадигма, геоекологічна парадигма, парадигма регіонального розвитку, гуманістична парадигма тощо. Концепція антропоцентризму. Концепція географічного детермінізму. Концепція географічного посибілізму. Концепція енвайронменталізму. Синергетика та географічний світогляд. Математика, зокрема геометрія та теорія вірогідності як апарат наукового пояснення в географії. Описова топологія.

Тема 4. Закони та закономірності в географічній науці. Специфіка географічних законів. Фізико-географічні та суспільно-географічні закони і закономірності. Періодичний закон географічної зональності. Головні фактори горизонтальної диференціації географічної оболонки на формування географічних зон. Види географічної зональності. Геокомпонентна та геокомплексна географічна зональність. Види геокомплексної географічної зональності. Горизонтальна (широтна) зональність. Фактори порушення географічної зональності. Азональність. Інтразональність. Провінційність (секторність). Інтерференція зональних та інтразональних властивостей. Орогенетична зональність. Парадинамічна зональність. Закон континуальності та дискретності географічної оболонки. Континуальність і дискретність в географії. Закону цілісності географічної оболонки. Закон циклічності розвитку природних процесів і явищ. Змінність, ритмічність та комплексність як методологічні засади географії. Закон ентропії місць. Симетрія в географії. Суспільно-географічні закони та закономірності. Закон географічного поділу (територіальної диференціації) праці. Закон географічного об'єднання (інтеграції) праці. Закон „кілець Тюнена”. Закон „граток Кристаллера”. Закони територіальної гравітації та територіальної дифузії. Геокібернетичні закони. Теорія центральних місць та її практичне застосування в географії. Елементи загальної теорії переміщень та просторові зв'язки як предмет теоретичної географії в працях В. Бунге. Класифікація, систематика та районування в суспільній географії. Нові географічні виміри та географічні світи.

Моделі розвитку країн світу. Географічні світи як найбільші таксономічні одиниці класифікації світових ареалів. Критерії виділення географічних світів. Географічні регіони як складові географічних світів. Критерії виділення географічних регіонів. Межі регіонів. Формальні та функціональні регіони. Масштаби сучасних географічних регіонів. Природні та суспільно-географічні критерії виділення географічних світів та регіонів. Поняття „природні” та „культурні ландшафти”. Культура та етнічність, їх значення для формування регіонів. Географічні світи і населення. Головні геопросторові групи населення. Характеристика географічних світів (критерії виділення, географічне положення, головні географічні особливості, основні складові). Держави світу як складові географічних регіонів та світів. Моделі розвитку держав світу. Поняття „глобалізація”. Характерні риси глобалізаційних процесів. Позитивні і негативні риси глобалізації.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви розділів і тем	Кількість годин												
	денна форма						заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		го	л	п	ла б.	ін д.		СРС	л	п	лаб .	інд .	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Розділ 1. Історія розвитку географічної науки													
Тема 1. Загальні особливості розвитку географічної науки.	12	4	2			6		1	-				8
Тема 2. Географія в античні часи.	8	2	2			4		1	1				8
Тема 3. Географія в епоху Середньовіччя.	8	2	2			4		1	1				8
Тема 4. Географія в Епоху Великих географічних відкриттів.	10	2	2			6		1	-				10
Тема 5. Географічна наука в Новий час.	12	2	2			6		-	1				10
Тема 6. Особливості розвитку географічної науки в Новітній період.	10	2	2			6		-	1				8
Разом за розділом 1	60	14	14			32		4	2				52
Розділ 2. Теорія та методологія географічної науки													
Тема 1. Методологічні рівні географічної науки. Об'єктно-предметна суть та структура географічної науки.	12	2	2	-	-	8		-	-				12
Тема 2. Методи досліджень в географії.	12	2	2	-	-	8		-	-				12
Тема 3. Теорії та парадигми в географічній науці.	16	2	4	-	-	12		1	1				14
Тема 4. Закони та закономірності в географічній науці.	20	4	4			12		1	1				16

Разом за розділом 2	60	10	10	-	-	40		2	4			54
Усього годин	120	24	24	-	-	72		6	6			108
ІНДЗ												
ІНДЗ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Усього годин	120	24	24	-	-	72		6	6			108

4. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Теми лекційних занять

4.1.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Загальні особливості розвитку географічної науки.	4
2	Географія в античні часи.	2
3	Географія в епоху Середньовіччя.	2
4	Географія в Епоху Великих географічних відкриттів.	2
5	Географічна наука в Новий час.	2
6	Особливості розвитку географічної науки в Новітній період.	2
7	Методологічні рівні географічної науки. Об'єктно-предметна суть та структура географічної науки.	2
8	Методи досліджень в географії.	2
9	Теорії та парадигми в географічній науці.	2
10	Закони та закономірності в географічній науці.	4
	Разом	24

4.1.2 заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Загальні особливості розвитку географічної науки.	2
2	Географія в античні часи, епоху Середньовіччя та епоху Великих географічних відкриттів.	2
4	Об'єктно-предметна суть та структура географічної науки. Методи досліджень в географії. Теорії, парадигми, закони та закономірності в географічній науці	2
	Разом	6

4.2. Теми семінарських (практичних) занять

4.2.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Загальні особливості розвитку географічної науки.	2
2	Доантичні географічні знання. Географічні досягнення найдавніших цивілізацій. Антична географія.	2
3	Географія в епоху Середньовіччя	2
4	Географія в Епоху Великих географічних відкриттів	2
5	Географічна наука в Новий час.	2
6	Особливості розвитку географічної науки в Новітній період.	2
7	Методологія географії. Методологічні рівні географічної науки.	2

	Об'єктно-предметна суть та структура географічної науки.	
8	Методи досліджень в географії	2
9	Парадигми в географії	4
10	Закони та закономірності в географічній науці	4
	Разом	24

4.2.2 заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Історія розвитку географічної науки.	2
2	Географічна наука в Новий та Новітній періоди.	2
3	Теорії, парадигми, закони та закономірності в географічній науці	2
	Разом	6

4.3. Теми лабораторних занять не передбачено

4.4. Завдання для самостійної роботи

4.4.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Розділ 1. Історія розвитку географічної науки		
1.	Дослідницькі підходи в географії та їх зміна на різних етапах розвитку географії.	6
2.	Країнознавчий і землезнавчий напрями в античній географії.	2
3.	Географічні відкриття у найдавніші часи на території Китаю.	2
4.	Епоха середньовіччя, загальні риси розвитку та регіональні особливості.	2
5.	Географія в Китаї в епоху Середньовіччя.	2
6.	Особливості і відкриття першого столітнього періоду Великих географічних відкриттів. Подорожі Х. Колумба. Навколосвітня подорож Ф. Магеллана. Подорож Васко да Гами.	2
7.	Особливості і відкриття другого столітнього періоду Великих географічних відкриттів. Дослідження внутрішніх районів Північної та Південної Америки, Африки. Географічні відкриття та дослідження російських географів і мандрівників.	4
8.	Внесок О. Гумбольдта та К. Ріттера в розвиток географії.	2
9.	Географічні ідеї представників німецької, французької, англійської, американської та російської географічних шкіл Нового часу.	4
10.	Особливості розвитку географічної науки в Україні в Новітній період.	6
Розділ 2. Теорія та методологія географічної науки		
11.	Матеріалістична діалектика як філософська основа географічної науки.	2
12.	Польові та камеральні дослідження в географії.	2
13.	Понятійно-термінологічний апарат географії: тенденції змін, проблеми, фізико-географічна та суспільно-географічна специфіка.	4
14.	Глобальні географічні проблеми сьогодення, їх загальні особливості та прояв в Україні. Участь географів у їх вирішенні.	4
15.	Аерометоди в географії. Аерокосмічне землезнавство. Моніторинг в географії.	4

16.	Моделювання в географії.	2
17.	Геоінформаційні системи.	2
18.	Поняття про метатеорію в географії.	4
19.	Синергетика та географічний світогляд.	4
20.	Математика та теорія вірогідності як апарат наукового пояснення в географії.	4
21.	Суспільно-географічні закони і закономірності	6
22.	Змінність, ритмічність та комплексність як методологічні засади географії.	6
Разом		72

4.4.2 заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Розділ 1. Історія розвитку географічної науки		
23.	Дослідницькі підходи в географії та їх зміна на різних етапах розвитку географії.	8
24.	Країнознавчий і землезнавчий напрями в античній географії.	4
25.	Географічні відкриття у найдавніші часи на території Китаю.	4
26.	Епоха середньовіччя, загальні риси розвитку та регіональні особливості.	4
27.	Географія в Китаї в епоху Середньовіччя.	4
28.	Особливості і відкриття першого столітнього періоду Великих географічних відкриттів. Подорожі Х. Колумба. Навколосвітня подорож Ф. Магеллана. Подорож Васко да Гами.	6
29.	Особливості і відкриття другого столітнього періоду Великих географічних відкриттів. Дослідження внутрішніх районів Північної та Південної Америки, Африки. Географічні відкриття та дослідження російських географів і мандрівників.	6
30.	Внесок О. Гумбольдта та К. Ріттера в розвиток географії.	6
31.	Географічні ідеї представників німецької, французької, англійської, американської та російської географічних шкіл Нового часу.	6
32.	Особливості розвитку географічної науки в Україні в Новітній період.	8
Розділ 2. Теорія та методологія географічної науки		
33.	Матеріалістична діалектика як філософська основа географічної науки.	4
34.	Польові та камеральні дослідження в географії.	2
35.	Понятійно-термінологічний апарат географії: тенденції змін, проблеми, фізико-географічна та суспільно-географічна специфіка.	4
36.	Глобальні географічні проблеми сьогодення, їх загальні особливості та прояв в Україні. Участь географів у їх вирішенні.	2
37.	Аерометоди в географії. Аерокосмічне землезнавство. Моніторинг в географії.	4
38.	Моделювання в географії.	4
39.	Геоінформаційні системи.	4
40.	Поняття про метатеорію в географії.	6
41.	Синергетика та географічний світогляд.	4
42.	Математика та теорія вірогідності як апарат наукового пояснення в географії.	4
43.	Суспільно-географічні закони і закономірності	8
44.	Змінність, ритмічність та комплексність як методологічні засади географії.	8
Разом		108

4.5. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

не передбачено

4.6. Методи навчання

Під час вивчення дисципліни “Історія та методологія географічної науки” передбачено комплексне використання різноманітних методів організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності студентів та методів стимулювання і мотивації їх навчання, що сприяє розвитку творчих засад особистості майбутнього фахівця, з урахуванням індивідуальних особливостей учасників освітнього процесу.

З метою формування професійних компетентностей широко впроваджуються інноваційні методи навчання. Це – комп’ютерна підтримка освітнього процесу, впровадження інтерактивних методів навчання (робота в малих групах, мозковий штурм, ситуативне моделювання, опрацювання дискусійних питань, кейс-метод, проектний метод тощо).

За джерелами знань на заняттях використовуються словесні (розповідь, бесіда, лекція) та практичні методи.

За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються проблемно-інформаційний, проектно-пошуковий, дослідницький методи.

Із метою забезпечення максимального засвоєння студентами матеріалу курсу використовуються наступні методи навчання:

1) Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності за джерелом знань:

- словесні: лекція-монолог, лекція-діалог, проблемна-лекція, розповідь, пояснення, інструктаж, бесіда, дискусія, диспут;
- наочні: презентація, демонстрація, ілюстрація;
- практичні: практичні роботи, вправи, робота з різними джерелами інформації; складання конспектів (тез); підготовка рефератів, доповідей, повідомлень, мультимедійних презентацій, аналіз проблемних ситуацій, метод проектів тощо.

2) Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

- метод проблемного викладу матеріалу;
- мозковий штурм;
- навчальної дискусії.

3) Методи контролю й самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності:

- фронтальне та індивідуальне усне опитування;
- письмове опитування;
- перевірка практичних робіт;
- перевірка конспектів (тез);
- перевірка виконання самостійної роботи;
- захист рефератів, повідомлень, мультимедійних презентацій, проектів;
- контрольна робота;
- перевірка виконаних завдань у класі на платформі Google Classroom тощо.

Дистанційні методи навчання: телекомунікаційні методи (інтерактивні лекції, практичні заняття, on-line консультації в режимі зустрічей у Google Meet;

робота у Viber-групах, самостійна робота студентів з використанням освітньої платформи Google Classroom.

4.7. Засоби діагностики результатів навчання здобувачів освіти.

Порядок та критерії виставлення балів

Контрольні заходи здійснюються з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, системності, всебічності.

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- залік;
- реферати, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Використовуються такі методи контролю (усний, письмовий), які мають сприяти підвищенню мотивації студентів до навчально-пізнавальної діяльності.

Поточний контроль. *Завданням поточного контролю є* перевірка розуміння та засвоєння певної частини учбового матеріалу, рівня сформованості навичок, умінь самостійно опрацьовувати навчальний матеріал, здатності осмислити зміст теми.

Об'єктами поточного контролю знань студента є систематичність та активність роботи на заняттях; виконання завдань для самостійної роботи.

Оцінюванню підлягають:

- рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах на практичних заняттях;
- доповнення, запитання до того, хто відповідає, рецензія на виступ;
- участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття;
- активність при обговоренні питань практичного заняття;
- виконані практичні роботи;
- реферати, презентації, доповіді;
- систематичність роботи на практичних заняттях, активність під час обговорення питань тощо.

Методи поточного контролю: фронтальне та індивідуальне усне опитування, письмове опитування, перевірка практичних робіт, перевірка конспектів (тез), перевірка виконання самостійної роботи, захист рефератів, повідомлень, мультимедійних презентацій, проектів; контрольна робота; перевірка виконаних завдань у класі на платформі Google Classroom тощо.

У разі невиконання завдань поточного контролю студент має право скласти їх індивідуально до останнього практичного заняття за дозволом завідувача кафедри. Порядок такого контролю регламентований викладачем.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів з інноваційних технологій навчання географії

Оцінювання якості знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою оцінювання, за шкалою ECTS та національною шкалою оцінювання.

Поточне оцінювання

Поточне оцінювання здійснюється на практичних заняттях, консультаціях (при відпрацюванні пропущених занять чи при бажанні підвищити попередньо отриману оцінку) та під час контролю за самостійною роботою студентів.

Максимальний бал з кожно тему практичного заняття – **5 балів**, в тому числі:

- за усну чи письмову відповідь – 3 бали;
- за виконання та захист практичної роботи – 1 бал;
- за самостійну роботу студентів — 1 бал.

Крім того студенти мають змогу отримати **0,5 б.** за доповнення, **5 балів** за презентацію або реферат з теми.

Види робіт студентів, які підлягають поточному контролю:

- усні/письмові відповіді;
- повідомлення, реферати, презентації;
- контрольні роботи;
- самостійна робота.

Критерії оцінювання студентських теоретичних усних відповідей, повідомлень, письмових відповідей на практичних заняттях з курсу

Враховується:

1. рівень осмислення навчального матеріалу;
2. рівень сформованості аналітичних вмінь і концептуальних підходів;
3. повнота розкриття питання, логіка викладу, культура мовлення;
4. використання додаткової літератури;
5. порівняння, зв'язок з практикою, наявність висновків.

3 б. ставиться за досконале знання та розуміння понятійно-термінологічного апарату ІТГН та теоретичного матеріалу тієї чи іншої теми. Вільне оперування різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Відповідь на поставлені запитання повна, насичена глибокими та розгорнутими судженнями, прикладами, висновками. Виклад матеріалу має логічний, доказовий і послідовний характер. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Аналізує різні підходи до трактування тієї чи іншої методичної проблеми. Вільно висловлює свою позицію з проблемних питань методики викладання географії та аргументує її. Демонструє творчий підхід до виконання завдань. Володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці не тільки в знайомих, але й в нових ситуаціях. Володіє високою культурою мовлення. У відповіді мовні та стилістичні помилки.

2 б. ставиться у випадку, коли відповідь майже повна, має усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. Висвітлюється зміст окремих класифікацій, методичних підходів тощо. Виклад матеріалу структурований, логічний, але дещо порушена послідовність викладу. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Але у відповіді недостатня доказова база, мало прикладів, нечітко прослідковується зв'язок теорії з практикою. При відповіді на проблемні питання студент висловлює свою позицію, але недостатньо її аргументує. Вільно оперує знаннями, застосовує їх в знайомій та новій педагогічній ситуації. Матеріал викладено правильною мовою, але присутні окремі стилістичні помилки.

1 б. ставиться коли відповідь неповна, фрагментарна. Студент не має системних знань з ІТГН. Понятійно-термінологічний апарат ІТГН в цілому сформований, але студент оперує, як правило, одним підходом до тієї чи іншої проблематики, висвітлює окрему класифікацію тощо. Виклад матеріалу не структурований, часто порушується послідовність та логіка викладу. У відповіді відсутні посилання на фундаментальні дослідження з певної проблеми, методичні ідеї провідних вчених, методистів, вчителів. Відповідь позбавлена творчого підходу і має формальний характер. Студент використовує знання в знайомій педагогічній ситуації, але не може застосувати їх в новій ситуації. У відповіді наявні фактичні та стилістичні помилки.

0,5 б. ставиться, коли відповідь дуже фрагментарна. Студент не має системних знань з ІТГН. Понятійно-термінологічний апарат ІТГН майже не сформований. У відповіді наявні фактичні та стилістичні помилки.

Критерії оцінювання практичної роботи

При оцінювання практичних робіт враховуються:

- повнота виконання завдань;
- правильність та якість виконання завдань;
- наявність висновків;
- акуратність в оформленні тощо.

1 б. ставиться у випадку, коли студент повністю і якісно виконав всі завдання практичної роботи з теми. Демонструє досконале знання та розуміння теоретичного матеріалу з теми практичного заняття. При виконанні практичних завдань студент продемонстрував високий рівень оволодіння вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Якісно та охайно виконаний графічний та картографічний матеріал. До кожного завдання наявні висновки та узагальнення. Студент застосовує творчий підхід до виконання завдань. У практичній роботі відсутні орфографічні, граматичні, стилістичні чи мовленнєві помилки.

0,75 б. ставиться, коли студент виконав всі завдання для практичної роботи, при цьому 2/3 завдань виконано якісно. Відповідь на питання викладача при захисті роботи майже повна, має усвідомлений та достатньо

розгорнутий характер. При виконанні практичних завдань студент продемонстрував уміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Картографічний та графічний матеріал виконаний якісно, але не достатньо охайно. Наявні висновки до кожного завдання, але у деяких висновках недостатня доказова база. У практичній роботі присутні окремі стилістичні помилки.

0,5 б. ставиться, коли студент виконав 2/3 завдань або виконав всі завдання практичної роботи, але 1/2 з них виконана не досить якісно. Відповідь на теоретичні питання під час захисту практичної роботи неповна, фрагментарна. Студент продемонстрував недостатній рівень оволодіння вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати тощо. Картографічний та графічний матеріал виконаний неякісно. У роботі наявні фактичні та/або стилістичні помилки.

0,25 б. ставиться, коли студент якісно виконав 1/2 завдань практичної роботи. Демонструє вкрай поверхові знання з тем теоретичного блоку під час захисту роботи. Студент недостатньо оволодів вміннями аналізу, порівняння тощо. Картографічний та графічний матеріал відсутній або виконаний з помилками та неохайно. Відсутні висновки до окремих завдань або більшість висновків помилкові. У роботі наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

Критерії оцінювання рефератів

При оцінюванні реферату враховуються:

- ступінь розкриття теми;
- рівень науковості та доступності тексту реферату;
- вміння працювати з науковою літературою, систематизувати та структурувати матеріал;
- наявність авторської позиції, самостійність оцінок і суджень;
- використання при підготовці реферату декількох джерел інформації;
- дотримання вимог до оформлення реферату (наявність титульної сторінки, плану, вступу; правильність оформлення посилання на використані джерела; список використаних джерел; оцінка грамотності та культури викладу; дотримання вимог до обсягу реферату тощо);
- вільне володіння матеріалом реферату при захисті.

Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за реферат – **5 балів**.

5 балів ставиться, коли виконані всі вимоги до написання реферату: позначена проблема і обґрунтована її актуальність, зроблено короткий аналіз різних точок зору на дану проблему і логічно викладена власна позиція, сформульовані висновки, тема розкрита повністю, витриманий обсяг, дотримані вимоги до зовнішнього оформлення.

4 бали ставиться, коли виконано більшість вимог до написання реферату: позначена проблема і обґрунтована її актуальність, зроблено короткий аналіз різних точок зору на дану проблему і логічно викладена власна позиція, сформульовані висновки, але тема розкрита не повністю, не витриманий обсяг або не дотримано вимог до зовнішнього оформлення.

3 бали ставиться, коли основні вимоги до реферату виконані, але при цьому допущені незначні недоліки, не зовсім витриманий обсяг реферату, є недоліки в оформленні.

2 бали ставиться, коли основні вимоги до реферату виконані, допущені значні недоліки, не витриманий обсяг реферату, є недоліки в оформленні.

1 бал виставляється якщо є істотні відступи від вимог до реферування, тема висвітлена дуже поверхово або частково, відсутні висновки; не витриманий обсяг реферату; є серйозні недоліки в оформленні.

Критерії оцінювання презентації

При оцінюванні комп'ютерної презентації враховуються:

- наявність титульного слайда, на якому зазначено назву доповіді/презентації та відомості про авторів;
- логічна послідовність слайдів;
- дотриманні вимог до тексту слайдів (наявністю заголовків, які висвітлюють основну ідею цього слайда; не більше ніж 6-8 рядків тексту на слайді, по 6-8 слів у рядку; текст повинен складатися з простих речень та коротких слів; розмір символів тексту має бути достатнім для розпізнавання з найвіддаленішого кутка аудиторії, рекомендований розмір символів не менше ніж 24 пт.);
- дотримання вимог до графічних об'єктів на слайдах (кількість зображень повинна бути достатньою для ілюстрації змісту слайда або виступу, але не переобтяжувати сприйняття відомостей; варто вибирати такі зображення, на яких деталі добре розрізняються; на одному слайді мають бути зображення одного стилю (або фотографії, або мальовані зображення) тощо).
- дотримання вимог до оформлення презентації: слайди не повинні бути перенасичені текстом, а містити більше графічних, картографічних та ілюстративних матеріалів; усі слайди бажано оформлювати в одному стилі; у кольоровій гамі презентації рекомендується використовувати не більше ніж 2-3 кольори та 2-3 їх відтінки; для демонстрації презентації на великому екрані з використанням мультимедійного проектора колір тла слайдів має бути світлим; колір тексту має бути контрастним до кольору тла.

Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за презентацію – **5 балів**.

5 балів ставиться, коли виконані всі вимоги до змісту презентації, повною мірою розкрита тема, дотримана логіка викладу матеріалу, витриманий обсяг презентації, дотримані вимоги до зовнішнього оформлення слайдів.

4 бали ставиться, коли основні вимоги до змісту презентації виконані, але при цьому допущені незначні недоліки, дещо порушена логіка викладу або не зовсім витриманий обсяг презентації, є недоліки в оформленні слайдів.

3 бали ставиться, коли основні вимоги до змісту презентації виконані, але при цьому допущені значні недоліки, суттєво порушена логіка викладу або не витриманий обсяг презентації, є недоліки в оформленні слайдів.

2 бали ставиться, коли основні вимоги до змісту презентації виконані, але при цьому допущені значні недоліки у викладі матеріалу; відсутня або порушена логіка викладу; не витриманий обсяг презентації або матеріалу у слайдах; є недоліки в оформленні слайдів.

1 бал виставляється якщо є істотні відступи від вимог до презентації, тема висвітлена дуже поверхово або частково; відсутня логіка викладу, відсутні висновки; не витриманий обсяг реферату; є серйозні недоліки в оформленні слайдів.

Критерії оцінювання самостійної роботи студента

Максимальна кількість балів завдання для самостійної роботи до кожного практичного заняття – **1 бал**.

1 б. ставиться у випадку, коли студент повністю і якісно виконав всі завдання для самостійної роботи з теми. Демонструє досконале знання та розуміння теоретичного матеріалу тієї чи іншої теми курсу ІТГН, що виноситься на самостійне опрацювання. Вільно оперує різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Наявні посилання на декілька джерел інформації. Відповідь на поставлені запитання повна, насичена глибокими та розгорнутими судженнями, прикладами, висновками. Виклад матеріалу має логічний, доказовий і послідовний характер. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Аналізує різні підходи до трактування тієї чи іншої проблеми. Вільно висловлює свою позицію з проблемних питань ІТГН та аргументує її. Демонструє творчий підхід до виконання завдань. Володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці не тільки в знайомих, але й в нових ситуаціях. Володіє високою грамотністю викладу матеріалу, культурою мовлення. У відповіді відсутні орфографічні, граматичні, стилістичні чи мовленнєві помилки.

0,75 б. ставиться, коли студент виконав всі завдання для самостійної роботи, при цьому 2/3 завдань виконано якісно. Відповідь майже повна, має усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. Висвітлюється зміст окремих класифікацій, методологічних підходів тощо. Виклад матеріалу структурований, логічний, але дещо порушена послідовність викладу. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Але у відповіді недостатня доказова база, мало прикладів, нечітко прослідковується зв'язок теорії з практикою. При відповіді на проблемні питання студент висловлює свою позицію, але недостатньо її аргументує. Вільно оперує знаннями, застосовує їх в знайомій та новій ситуації. Присутні окремі стилістичні помилки.

0,5 б. ставиться, коли студент якісно виконав ½ завдань. Демонструє вкрай поверхові знання з тем, винесених на самостійне опрацювання і неспроможний відтворити інформацію в повному обсязі. Оперує лише окремими фразами. Студент відтворює лише окремі фрагменти матеріалу, називає розрізнені факти. Відповідь занадто лаконічна та має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Студент не володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці, не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

0,25 б. ставиться, коли студент виконав лише 1/3 завдань та демонструє має вкрай поверхові знання з тем, винесених на самостійне опрацювання і неспроможний відтворити інформацію в повному обсязі. Оперує лише окремими фразами. Студент відтворює лише окремі фрагменти матеріалу, називає розрізнені факти. Відповідь занадто лаконічна та має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Студент не володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці, не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

Критерії оцінювання контрольної роботи

Тривалість виконання контрольної роботи (КР) не перевищує двох академічних годин.

До контрольних робіт допускаються всі студенти незалежно від результатів поточного контролю.

У процесі виконання контрольних завдань студент може користуватися лише тими допоміжними матеріалами, які визначені викладачем. Студентові забороняється в будь-якій формі обмінюватися інформацією з іншими студентами та користуватися матеріалами, крім дозволених. За умови порушення студентом установлених правил виконання контрольної роботи викладач позбавляє можливості продовжувати виконання завдань, не перевіряє роботу, робить на ній відповідний запис і оцінює нулем балів. Результати контрольного заходу студента, який не з'явився на нього, також оцінюються нулем балів незалежно від причини.

Результати перевірки КР доводяться до відома студентів не пізніше ніж через два робочі дні після їх виконання.

Перескладання КР допускається в терміни, визначені викладачем, під час поточних консультацій.

Студент, який не з'явився на КР (незалежно від причини), має право один раз повторно пройти контроль у визначені викладачем терміни під час поточних консультацій.

Максимальна кількість балів за контрольну роботу – **5 балів**. Контрольна робота включає 5 завдань. Максимальна кількість балів за кожне завдання модульної контрольної роботи – **1 бал**.

5 б. ставиться у випадку, коли студент у відповіді на питання продемонстрував досконале знання та розуміння понятійно-термінологічного апарату ІТГН та теоретичного матеріалу з тієї чи іншої теми; вільне оперування різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Відповідь на поставлене запитання повна, насичена глибокими та розгорнутими судженнями, прикладами, висновками. Виклад матеріалу має логічний, доказовий і послідовний характер. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Вільно висловлює свою позицію з проблемних питань ІТГН та аргументує її. Демонструє творчий підхід до виконання завдань. Володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці не тільки в знайомих, але й в нових ситуаціях. Володіє високою грамотністю викладу матеріалу. У відповіді відсутні орфографічні, граматичні чи стилістичні помилки.

4 б. ставиться, коли відповідь на питання правильна і майже повна, судження студента з питання мають усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. У відповіді висвітлюється зміст окремих класифікацій, підходів тощо. Виклад матеріалу структурований, логічний, але дещо порушена послідовність викладу. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Але у відповіді недостатня доказова база, мало прикладів, нечітко прослідковується зв'язок теорії з практикою. При відповіді на проблемні питання студент висловлює свою позицію, але недостатньо її аргументує. Матеріал викладено правильною мовою, без орфографічних та граматичних помилок, але присутні окремі стилістичні помилки.

3 б. ставиться, коли відповідь на запитання неповна, частково помилкова та фрагментарна. Студент не має системних знань з даного питання, не повною мірою володіє понятійно-термінологічним апаратом ІТГН в цілому сформований. Студент висвітлює лише один підхід до тієї чи іншої проблематики, висвітлює окрему класифікацію тощо. Виклад матеріалу не структурований, часто порушується послідовність та логіка викладу. У відповіді відсутні посилання на фундаментальні дослідження з певної проблеми. Відповідь позбавлена творчого підходу і має формальний характер. Студент використовує знання в знайомій ситуації, але не може застосувати їх в новій ситуації. У відповіді наявні окремі граматичні, фактичні чи стилістичні помилки.

2 б. ставиться, коли у відповіді на питання студент демонструє край поверхові знання з теми. Відповідь неповна та частково помилкова. Студент оперує лише окремими фразами. Понятійно-термінологічний апарат ІТГН несформований. Студент відтворює лише окремі фрагменти матеріалу, називає розрізнені факти, часто помилкові. Відповідь занадто лаконічна та має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Студент не володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці, не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні, стилістичні або граматичні помилки.

1 б. ставиться, коли відповідь неповна або помилкова. Студент оперує лише окремими фразами. Понятійно-термінологічний апарат ІТГН несформований. Відповідь має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні, стилістичні або граматичні помилки.

Визнання результатів, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті

В рамках вивчення курсу є можливість визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті, за умови, що здобувач досяг результатів навчання, передбачених ОПП. Визнанню можуть підлягати такі результати навчання, отримані в неформальній освіті, які за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають окремому розділу, темі/темам курсу, які передбачені робочою програмою навчальної дисципліни.

У разі, якщо здобувач подав декларацію про визнання результатів неформального та /або інформального навчання стосовно певного освітнього компонента ОП, оцінювання відбувається відповідно до Порядку визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти, в Центральноукраїнському державному університеті імені Володимира Винниченка (затвердженого вченою радою університету, протокол № 9 від 26 грудня 2022 р.).

Результати навчання та компетентності, що можуть бути визнані в межах цього освітнього компонента, можна досягати та здобувати в системі неформальної освіти під час участі в тренінгах, майстер-класах, семінарах, вебінарах, дистанційних курсах, стажуваннях тощо, що підтверджено відповідним документом (дипломом, сертифікатом, свідоцтвом). – пункти 1.5, 1.6, 1.9, 1.10 названого Порядку.

У разі отримання здобувачем диплома, сертифіката, свідоцтва, що підтверджують результати неформального та /або інформального навчання, йому може бути нараховано до 20 балів з дисципліни.

Підсумковий контроль. Завданням підсумкового контролю є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Підсумковий (семестровий) контроль з дисципліни “Інноваційні технології навчання географії” проводиться у формі *екзамену*.

Першим етапом семестрового контролю є визначення підсумкової поточної семестрової оцінки до екзамену (максимум 60 балів) як суми підсумкових поточних оцінок, отриманих за результатами засвоєння всіх тем та оцінок за контрольну роботу.

Семестровий контроль у формі *екзамену* проводиться усно. На екзамен виносяться ключові питання сучасної МНГ та практичні завдання методичного спрямування. Білети містять 3 теоретичні та 1 практичне завдання. Максимальна сума балів, що виділяється на екзамен – 40 балів.

Підсумкова семестрова оцінка з дисципліни (сума балів) розраховується як сума підсумкової семестрової оцінки до екзамену та екзаменаційної оцінки та виставляється за 100-бальною шкалою, шкалою ECTS та національною шкалою оцінювання.

Підсумкова семестрова оцінка проставляється у Відомості обліку успішності (форма № Н-5.03), Аркуші успішності студента (форма № Н-5.04), Індивідуальному навчальному плані студента (форма № Н-2.02), Заліковій книжці студента (форма № Н-2.03).

Підсумкові екзаменаційні письмові роботи, листки тестувань, листки усної відповіді зберігаються на кафедрі протягом одного календарного року після складання екзамену.

Критерії оцінювання знань, умінь і навичок студентів при складанні екзамену

30-40 балів ставиться у випадку, коли студент повністю засвоїв зміст курсу, вільно володіє навчальним матеріалом і вміє усвідомлено застосовувати його на практиці як в знайомих так і в нових ситуаціях. Має системні, повні, міцні знання з дисципліни. Глибоко усвідомлює особливості розвитку географічної науки та її теоретико-методологічні основи. Знає проблеми, новітні досягнення та перспективи розвитку географії як науки. Розкриває географічні ідеї представників різних часових і змістовних рівнів розвитку географічної науки. Добре орієнтується в сучасних парадигмах, концепціях, підходах та методах географічних досліджень. Володіє ґрунтовними знаннями з теоретичних основ географічної науки. Володіє умінням самостійно проводити географічні дослідження з використанням різноманітних методів та дослідницьких підходів. Відмінно орієнтується в структурі географічної науки, географічних законах і закономірностях. Розуміє методичні особливості географічних досліджень. Студент вміє аналізувати, систематизувати інформацію, узагальнювати, робити висновки, висловлювати власну думку та аргументувати її. Студент уміє дати ґрунтовну відповідь на поставлене запитання, володіє понятійним апаратом ІТГН. Володіє уміннями користуватися різними джерелами географічної інформації. Усі передбачені програмою завдання виконані з максимальною якістю.

20-30 балів ставиться коли студент повністю засвоїв теоретичний зміст курсу, добре відтворює основний зміст навчального матеріалу. Застосовує знання у стандартних ситуаціях. Знайомий з особливостями розвитку географічної науки та її теоретико-методологічні основи. Знає проблеми, новітні досягнення та перспективи розвитку географії як науки. Розкриває в загальних рисах географічні ідеї представників різних часових і змістовних рівнів розвитку географічної науки. Орієнтується в сучасних парадигмах, концепціях, підходах та методах географічних досліджень. Володіє умінням проводити географічні дослідження з використанням основних методів та дослідницьких підходів. Орієнтується в структурі географічної науки, географічних законах і закономірностях. Розуміє методичні особливості географічних досліджень. Володіє уміннями користуватися різними джерелами географічної інформації.

Студент вміє аналізувати, систематизувати інформацію, узагальнювати, робити висновки. Студент уміє дати майже повну відповідь на поставлене запитання, володіє понятійним апаратом ІТГН, але припускається незначних неточностей або не грубих фактичних помилок. Всі передбачені програмою навички сформовані. Усі передбачені програмою завдання виконані, якість більшості з них близька до максимальної.

10-20 балів ставиться якщо теоретичний зміст курсу засвоєний частково. Студент в цілому правильно відтворює навчальний матеріал. Називає особливості розвитку географічної науки на різних етапах, проблеми, новітні досягнення та перспективи розвитку географії як науки, парадигми, концепції, методи географічних досліджень, але поверхово розкриває їх зміст. Називає представників різних часових і змістовних рівнів розвитку географічної науки, але поверхово розкриває їх географічні ідеї.

Знає структуру географічної науки. Студент намагається аналізувати, систематизувати інформацію, висловлювати власну позицію, але недостатньо її аргументує. Необхідні практичні методичні навички в основному сформовані. Більшість робіт, передбачених програмою виконано, але деякі з них мають недоліки, фактичні або змістовні помилки.

5-10 балів ставиться у випадку, коли теоретичний зміст курсу засвоєний лише фрагментарно. Відповідь фрагментарна, нелогічна, а з деяких питань – відсутня. Студент не знає особливості розвитку географічної науки та її теоретико-методологічні основи. Не знає представників різних часових і змістовних рівнів розвитку географічної науки. Поверхово орієнтується у парадигмах та методах географічних досліджень. Не знає структуру географічної науки. Більшість передбачених програмою навчальних завдань не виконано або їх якість близька до мінімальної. Але за додаткової самостійної роботи над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання завдань та глибше оволодіння навчальним матеріалом.

4.8. Перелік програмових питань для самоконтролю:

Питання до екзамену з дисципліни «Історія та методологія географічної науки»

1. Зміст історії та теорії географічної науки як наукового напрямку і навчальної дисципліни. Складові курсу «Історія та теорія географічної науки»: історія географії, історична географія, історія географічних відкриттів, теорія та методологія географії.
2. Формацийний і цивілізаційний підходи до періодизації історії географії. Напрямки теорії цивілізацій - матеріалістичний та культурно-історичний. Підходи до систематики цивілізацій.
3. Історична періодизація та періодизація розвитку географічної науки. Періодизація історії географічної науки за П. Джеймсом і Дж. Мартіном. Періодизація історії української географії за О. Шаблієм. Сучасна періодизація науки на класичний, неklasичний і постнеklasичний періоди.
4. Загальні особливості розвитку географічної науки.
5. Часові рівні розвитку географічної науки. Загальна характеристика класичного, нового та новітнього періодів розвитку географії.
6. Часові рівні розвитку географічної науки. Загальні риси класичного, неklasичного та постнеklasичного етапів розвитку географічної науки. Дослідницькі підходи в географії та їх зміна на різних етапах розвитку географії.
7. Головні риси класичного етапу розвитку географії.
8. Головні риси неklasичного етапу розвитку географії.
9. Постнеklasичний етап розвитку географії.
10. Загальні особливості розвитку географічної науки. Змістовні рівні розвитку географічної науки (рівень емпіричних досліджень, рівень просторових відкриттів, рівень виявлення закономірностей та теоретичних відкриттів, рівень структурної організації науки).
11. Підгрунття античної географії. Головні географічні досягнення стародавнього світу (до античні географічні знання).
12. Географічні досягнення найдавніших цивілізацій: Єгипет, цивілізації Межиріччя, Фінікія, Ебла, Елам, Урарту, Критська цивілізація, Ахейські держави Пеллопонесу, Харапська цивілізація, Індодарійська цивілізація, найдавніші китайські держави тощо.
13. Антична географія. Змістові періоди та напрями античної географії (періоди натурфілософії та дослідного пізнання, країнознавчий та землезнавчий напрями в античній географії). Внесок античних географів у розвиток географічної науки.
14. Антична географія. Географічні відкриття у найдавніші часи на території Китаю.
15. Епоха середньовіччя, загальні риси розвитку та регіональні особливості. Географія у християнській Європі і скандинавських країнах.
16. Специфіка географії мусульманського світу (арабська географія) в епоху Середньовіччя.
17. Географія в Китаї в епоху Середньовіччя.
18. . Епоха Великих географічних відкриттів. Передумови та фактори Великих географічних відкриттів.
19. Політичні та економічні наслідки Великих географічних відкриттів.
20. Особливості і відкриття першого столітнього періоду Великих географічних відкриттів.
21. Особливості і відкриття другого столітнього періоду Великих географічних відкриттів.
22. Значення Великих географічних відкриттів.
23. Географія Нового періоду (XVII-XVIII ст.). Проблеми та їх вирішення у мореплаванні та картографії. Географічні відкриття Джеймса Кука. Нові географічні знання у XVII – XVIII ст.

- Внесок Філіпа Бюаша та Антона Фрідріха Бюшинга та Конрада Мальтебруна в розвиток географії. .
24. Видатні узагальнюючі роботи в географії у XVII – XVIII ст. Річард Хаклюйт та найбільш відомі компендіуми. Роль „Загальної географії” Б. Вареніуса у розвитку географічної науки.
 25. Значення наукової творчості Олександра Гумбольдта і Карла Ріттера у розвитку географії.
 26. Географія Нового періоду (XIX-XX ст.). Фактори розвитку географічної науки та центри формування географічної науки.
 27. Німецька школа географії Нового періоду. Внесок в розвиток географічної науки Фрідріха Ратцеля, Альфреда Геттнера, Отто Шлютера.
 28. Нова географія у Франції до сер. XIX ст.
 29. Нова географія в Англії до середини XX ст. Внесок в розвиток географії Мері Соммервілл, Френсіс Гальтон, Халфорд Дж. Маккіндер, Джорж Чізхолм, Хью Роберт Мілл.
 30. Географія Нового періоду у США. Базисні географічні дослідження. Видатні географи США (Джорж Марш, Метью Морі, Джон Поуел, Уільям Моррис Девіс, Марк Джефферсон, Ісайя Бауман, Елсуорт Хантінгтон, Еллен Черчілл Семпл, Роллін Солсбері) та їх географічні досягнення.
 31. Теоретичні ідеї та напрями в географії США в період від Першої світової війни до середини XX ст.
 32. Прикладна географія в США. Передумови розвитку прикладної географії в США. Напрями прикладної географії в США.
 33. Географія Нового періоду в Росії. Базисні досягнення російської географії. Головні напрями в російській географії в першій половині XIX ст.
 34. Географія Нового періоду в Росії. Російські фундаментальні географічні школи загальносвітового значення (школи П. П. Семенова-Тян-Шанського, О. І. Воейкова, В. В. Докучаєва, Д. М. Анучіна).
 35. Радянська географічна школа. Напрямки розвитку радянської географії в першій половині XX ст.
 36. Критичний аналіз сучасного стану географії: здобутки, втрати та перспективи. Якісні зміни у розвитку географії у повоєнний період. Особливості розвитку сучасних природничо-географічних та суспільно-географічних наук в новітній період
 37. Географічні центри географії Радянського Союзу та пострадянського простору.
 38. Розвиток географічної науки в Україні в Новітній період. Організаційна структура української географії. Галузеві і комплексні фізико-географічні дослідження. Особливості розвитку суспільної географії в Україні.
 39. Структура географії та її закономірні зміни.
 40. Методологія науки загалом та методологічна база географії.
 41. Рівні методологічного знання.
 42. Сутність філософського методологічного рівня в географії. Матеріалістична діалектика як філософська основа географічної науки. Принципи досліджень та концепції в географії, що виникли на основі філософського методологічного рівня.
 43. Сутність загальнонаукового методологічного рівня в географії. Загальнонаукові принципи і форми дослідження у географії. Парадигми в географії, що виникли на рівні загальнонаукової методології.
 44. Конкретнонаукова методологія в географії. Рівень окремих методик і технік досліджень в географії. Польові та камеральні дослідження в географії.
 45. Методологічні принципи в географії.
 46. Об’єкт дослідження в географії. Суть різних підходів до трактування предмета дослідження географії.
 47. Методи географічних досліджень. Класифікації методів географічних досліджень за змістом і формою організації досліджень, заоб’єктом і предметом дослідження тощо.
 48. Загальнонаукові методи дослідження в географії.
 49. Конкретнонаукові методи досліджень в географії: методи польових досліджень, дистанційні методи, картографічний метод, окремі галузеві методи.
 50. Коло традиційних і нових методів географічних досліджень.
 51. Географічні інформаційні системи. Моніторинг в географії.
 52. Моделювання в географії.

53. Нові методи географічних спостережень. Дистанційні методи географічних досліджень. Аерометоди в географії.
54. Поняття «парадигма». Класичні парадигми в географії: хорологічна, просторово-часова, геокомпонентна, геосферна.
55. Некласичні парадигми в географії: геокомплексна, геосистемна, геоструктурна, синергетична.
56. Сучасні парадигми в географії: парадигма сталого розвитку, ноосферно-екологічна парадигма, геоекологічна парадигма, парадигма регіонального розвитку, гуманістична парадигма тощо.
57. Концепції в географії. Концепція антропоцентризму. Концепція географічного детермінізму. Концепція географічного посибілізму. Концепція енвіронменталізму.
58. Закони і закономірності в географії. Специфіка географічних законів. Фізико-географічні та суспільно-географічні закони і закономірності.
59. Періодичний закон географічної зональності. Головні фактори горизонтальної диференціації географічної оболонки. Види географічної зональності.
60. Геокомпонентна та геокомплексна географічна зональність. Види геокомплексної географічної зональності.
61. Горизонтальна (широтна) зональність.
62. Фактори порушення географічної зональності. Азональність. Інтразональність. Провінційність (секторність). Інтерференція зональних та інтразональних властивостей.
63. Орогенетична зональність. Парадинамічна зональність.
64. Закон континуальності та дискретності географічної оболонки. Континуальність і дискретність в географії.
65. Суспільно-географічні закони та закономірності. Закон географічного поділу (територіальної диференціації) праці. Закон географічного об'єднання (інтеграції) праці. Закон „кілець Тюнена”. Закон „граток Кристаллера”. Закони територіальної гравітації та територіальної дифузії. Геокібернетичні закони. Теорія центральних місць та її практичне застосування в географії.

4.9. Схема нарахування балів, які отримують студенти

Приклад для заліку

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальне завдання										Сума
Розділ 1					Розділ 2					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	100
5	5	5	5	5	5	5	5	10	10	

T1, T2 ... T7 – теми розділів.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73		
60-63	задовільно	незараховано
35-59	незадовільно	
1-34	незадовільно	

5. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

5.1. Рекомендована література

Основна

1. Блій Г. де, Муллер Пітер Географія: світи, регіони, концепти. – К.: Либідь, 2004. – 740 с.
2. Влах М. Історія географії / М. Влах. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2014. – 330 с.
3. Влах М. Теорія і методологія географічної науки: навч. посіб. для самост. роботи студ. / М. Влах, Л. Котик. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2017. – 120 с.
4. Влах М. Теорія і методологія географічної науки : навч. посібник для самостійної роботи студентів / М. Влах, Л. Котик. — Ч. 2. : Допоміжні навчальні матеріали. — Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. — 138 с.
5. Жупанський Я.І. Історія географії в Україні: Навч. посібник. – Львів: Світ, 1997.
6. Історія географічних відкриттів. – Х.: Мост-Торнадо, 2003.Т.; Т.2.
7. Мезенцева Н.І., Мезенцев К.В. Науково-дослідницький практикум з суспільної географії. – К.: Прінт Сервіс, 2014. – 47 с.
8. Методологія географії. Навчальний посібник (практичний курс) / О. В. Браславська, О. В. Герасименко. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2019. – 28 с.
9. Методологічні основи географії: Ландшафтна оболонка Землі. Довкілля. Навчальний посібник. / О. Г. Топчієв, Д. С. Мальчикова, І. О. Пилипенко, В. В. Яворська. - Херсон: “Гельветика”, 2018. - 348 с.
10. Методи суспільно-географічних досліджень: навчально-методичне видання / за ред. К. Мезенцева. Київ: Видавництво «Фенікс», 2021. 100 с.
11. Мороз С.А., Онопрієнко В.І., Бортник С., Ю. Методологія географічної науки: Навч. посібник. – К: Заповіт, 1997. – 333 с.
12. Немець К. А., Немець Л. М. Теорія і методологія географічної науки: методи просторового аналізу / Навчально-методичний посібник // К. А. Немець, Л. М. Немець. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. – 172 с.
13. Пашенко В. М. Методологія та методи наукових досліджень : підручник / В. М. Пашенко. — Ніжин : Аспект-Поліграф, 2011. — 256 с.
14. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії. – Одеса, 2009.
15. Топчієв О. Г. Методологічні засади географії: підручник / О. Г. Топчієв, Д. С. Мальчикова та ін. - Одеса : Одеськ. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2019. -352 с.
16. Шаблій О. І. Суспільна географія: у двох кн. / О. І. Шаблій. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. – Кн. І. Проблеми теорії, історії та методики дослідження. – 814 с.; Кн. ІІ. Проблеми українознавства, регіоналістики і краєзнавства. – 706 с.
17. Шаблій О.І. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії. – Львів, 2001.
18. Шаблій О.І. Основи суспільної географії. – Львів: ЛНУ імені І. Франка, 2012. – 296 с.

Допоміжна

1. Бейдик О. О. Географія : короткий тлумачний словник / О. О. Бейдик. — К. : Либідь, 20 2001. — 192 с.
2. Білецький М. І. Соціальна географія : навч. посібник / М. І. Білецький, І. В. Ванда, Л. І. Котик. — [2-ге вид., доп]. — Львів : Простір-М, 2015. — 468 с.
3. Білецький М. І. Соціальна географія : словник-довідник / М. І. Білецький, І. В. Ванда, Л. І. Котик. — Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2014. — 164 с.
4. Блій де Г. Географія : світи, регіони, концепти / Г. де Блій, П. Муллер, О. Шаблій ; [пер. з англ. ; передмова та розділ «Україна» О. І. Шаблія]. — К. : Либідь, 2004. — 740 с.
5. Верменич Я. Історична географія й регіоназнавство: наступність і взаємодія / Я. Верменич // Істину встановлює суд історії : зб. на пошану Ф. П. Шевченка. – К., 2004. – Т. 2. – С. 488–517.
6. Влах М. Р. Географія населення : словник-довідник / М. Р. Влах. — Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2005. — 241 с.
7. Географічна наука в Національній академії наук України / [за ред. Л. Г. Руденка]. — К., 2009. — 240 с.
8. Голиков А. П. Вступ до економічної і соціальної географії : навч. посібник / А. П. Голиков, Я. Б. Олійник, А. В. Степаненко. — К. : Либідь, 1997. — 316 с.
9. Голубець М. А. Екосистемологія / М. А. Голубець. — Львів : Поллі, 2000. — 256 с.
10. Голубець М. А. Середовищезнавство (ієвайронментологія) / М. А. Голубець. — Львів : Манускрипт, 2010. — 176 с. 20.
11. Гродзинський М. Д. Пізнання ландшафту : місце і простір : монографія у 2-х т. / М. Д. Гродзинський. — К. : Вид.-поліграф. центр «Київський ун-т», 2005.

12. Гродзинський М. Д. Стійкість геосистем до антропогенного навантаження. — К. : Лікей, 1995. — 233 с.
13. Гудзевич А. В. Просторово-часова організація сучасних ландшафтів : теорія і практика / А. В. Гудзевич. — Вінниця : Віндрук, 2012. — 432 с.
14. Дністрянський М. С. Геополітика : навч. посібник / М. С. Дністрянський. — Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2011. — 436 с.
15. Єріна А.М. Методологія наукового дослідження./А.М. Єріна - К.: Центр навч. л-ри, 2004. – 216 с.
16. Жупанський Я. І. Історія географії в Україні : посібник / Я. І. Жупанський. — Львів : Світ, 1997. — 262 с.
17. Капітан Н.М. Методика та методологія наукових досліджень./Н.М.Капітан - Луцьк: РВВ «Вежа», 2006.-36 с.
18. Ковальчук П.І. Моделювання і прогнозування стану навколишнього середовища./П.І. Ковальчук - К.: Либідь, 2003. - 208 с.
19. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень./О.В.Крушельницька - К.: Кондор, 2006. т- 206 с.
20. Кукурудза С. І. Атрибути й парадигми сучасної біогеографії / С. І. Кукурудза // Вісник Львів. ун-ту. Серія геогр. — Вип. 35. — 2008. — С. 202—211.
21. Олійник Я. Географічна наука в Україні : становлення і розвиток / Я. Олійник. — К. : Ніка-Центр, 2007. — 148 с.
22. Лажнік В., Пугач С. Зарубіжні теорії суспільної географії: методичні рекомендації до практичних занять для студентів денної форми навчання. Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2023. 46 с.
23. Мельник А. Розвиток ландшафтознавчих ідей і ландшафтознавства в Україні / А. Мельник // Вісник Львів. ун-ту. Серія геогр. — Вип. 31. — 2004. — С. 19—23.
24. **Маслова Н.М.** До питання географічного трактування окремих категорій демографії / Н.М. Маслова // Культура народів Причорномор'я. – 2007. - № 118. – С. 17-22.
25. **Маслова Н.М., Швець О.Б.** Суспільно-географічні аспекти дослідження соціокультурних компонентів території // Культура народів Причорномор'я. – 2008. - № 130. – С. 27-32.
26. **Маслова Н.М.** Дослідження інтегральної структури територіальної соціокультурної системи // сучасні тенденції наукової парадигми географічної освіти України: Збірник наукових статей V всеукраїнської науково-практичної конференції 9 грудня 2009 року. – Донецьк: ДІСО, 2009. – С. 23- 29.
27. **Маслова Н. М.** Історія та теорія географічної науки: Навчально-методичний посібник для студентів географічних спеціальностей вищих педагогічних навчальних закладів / Н. М. Маслова. – Кропивницький, 2017. – 168 с.
28. **Мирза-Сіденко В. М., Маслова Н. М.** Географічний аналіз лісоустрою та лісокористування на території Кіровоградської області / В. М. Мирза-Сіденко, Н. М. Маслова // Науковий вісник Херсонського державного університету – Серія: Географічні науки. – 2018. – № 9 – С. 140-146
29. Новітня українська суспільна географія : хрестоматія / [упоряд. та автор бібліогр. статей проф. О. Шаблій]. — Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2007. — 1008 с.
30. Олійник Я. Географічна наука в Україні : становлення і розвиток / Я. Олійник. — К. : Ніка-Центр, 2007. — 148 с.
31. Петлін В. М. Методологія та методика експериментальних ландшафтознавчих досліджень / В. М. Петлін. — Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2009. — 400 с.
32. Петлін В. М. Системна природнича географія : монографія / В. М. Петлін. — Львів : Вид. центр ім. І. Франка, 2011. — 249 с
33. Пістун М. Д. Розвиток суспільної географії в Україні у ХХ — на початку ХХІ сторіччя : монографія / М. Д. Пістун. — К., 2009. — 112 с.
34. Сосса Р. І. Історія картографування території України : підручник / Р. І. Сосса. — К. : Либідь, 2007. — 336 с.
35. Українська географія : сучасні виклики : зб наук. праць у 3-х т. — К. : Принт-Сервіс, 2016. — Т. 1. — 235 с.
36. Panelli R. Social Geography // Encyclopedia of Human Geography / Ed. B. Warf. – London: SAGE Publications, 2006. – P. 430-434.
37. Patrich Jeremy. Physical geography. An Open Educational Resources Publication by College of the Canyons. Version 1. Zero textbook cost, 2020. - 295 p.

38. Pitzl G.R. Social Geography // Encyclopedia of Human Geography. – Greenwood Publishing, 2004. – P. 231-232.
39. Sharp J. Humanistic geography // The Dictionary of Human Geography / Edited by D. Gregory, R. Johnston, G. Pratt, M. J. Watts and S. Whatmore. – 2009. – P. 356-358.

5.2. Методичне забезпечення

1. Тексти лекцій (в електронному варіанті).
2. Методичні розробки практичних занять (в електронному та паперовому варіанті)
3. Матеріали в навчальному класі "Історія та методологія географічної науки" на освітній платформі Google Classroom
(<https://classroom.google.com/c/ODEzNzU1NDAwMjIy?hl=ru&cjc=xeczcnq>)
4. Маслова Н. М. Історія та теорія географічної науки: Навчально-методичний посібник для студентів географічних спеціальностей вищих педагогічних навчальних закладів / Н. М. Маслова. – Кропивницький, 2017. – 168 с.

5.3. Інформаційні ресурси (перелік інформаційних ресурсів)

1. Географіка. Географічний портал. – Режим доступу: <http://geografica.net.ua/>
2. Географія. . – Режим доступу: <http://geografia.at.ua/>
3. Geography Wiki [Electronic resource]. — Mode of access : <http://geographyexpert.wikia.com>.
4. Інститут нелінійної географії. — Режим доступу : <http://sacredgeography.info>.
5. Національна академія наук України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.nas.gov.ua/UA/Pages/default.aspx>.
6. International Geographical Union [Electronic resource]. — Mode of access : <http://iguonline.org>.
7. Journal of Geographical Systems [Electronic resource]. — Mode of access : <http://www.scirp.org/journal/jgis>.
8. National Geographic Society [Electronic resource]. — Mode of access : <http://www.nationalgeographic.com>.

6. ПОЛІТИКА ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Політика щодо академічної доброчесності формується на основі дотримання принципів академічної доброчесності відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про видавничу справу», з урахуванням норм Положення «Про академічну свободу та академічну доброчесність в Центральноросійському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка» (затверджене вченою радою, протокол №2 від 30.09.2019; №10 від 07.02.2022).

Примітки:

1. *Робоча програма навчальної дисципліни є нормативним документом закладу вищої освіти і містить виклад конкретного змісту навчальної дисципліни, послідовність, організаційні форми її вивчення та їх обсяг, визначає форми та засоби поточного і підсумкового контролю.*
2. *Розробляється викладачем. Робоча програма навчальної дисципліни розглядається на засіданні кафедри і затверджується завідувачем кафедри.*
3. *Формат бланка – А4 (210^x297 мм).*